

ХРАБАР ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ИСКОРАК

Рукопис је, састављен од дванаест засебних ијелина, у којима аутор описује вријеме посљедњих петнаест година на просјору БиХ, али и другим дијеловима бивше Југославије.

Прво поглавље, "Интереси великих и балкански народи", аутор темељи на неколико премиса. Ништа се, сматра он, не догађа без великих сила и њихових интереса. На просјору бивше Југославије у првом плану су, ојерира он тезама генерала Галоае, интереси Немачке и САД, и њихове амбиције да, уз помоћ још неких исламских земаља, у овом дијелу Европe створе муслиманску државу. С друге стране, на упу осиваривања таквих интереса неки се сценарији кроз повијест ионављају у гошво исшовјетној форми. Да би то и показао, аутор комарира Берлински конгрес и власи Бењамина Калаја, која је дошла након њега, с једне, те Дејтонски мировни споразум и институцију Високога представника коју је он произвео, с друге стране. Тко се таквој политици великих сила може суопститавити. Националисти, сматра аутор, свакако не могу. Јер, превртљивост је једина константа која одликује и њих. Некада су, примјериче, говорили како није могуће живјети с другима, данас, ојет, заговарају заједнички живот како би се додворили Високом представнику. Другим ријечима, будућност БиХ, њезиних грађана и народа иражи нове људе, спо-

собне за коришћење концензуса и изражење рјешења која могу задовољити све.

"Између пољитичке и стварне демократије" наслов је другог поглавља "Велике преваре". Аутор полази од тезе како је демократија најбоље пронађено рјешење уређења друштвених односа. Нажалост, демократија не може егзистирати пер се. Другим ријечима, нема демократије без демократија. Проблем БиХ је да дух демократије недовољно познају њезини грађани. А то, ојет, користи националисти. Успјели су развили своју технологију владања, технологију која почива на пријевари и неморалу, а захваљујући чему социјално расте њихово богајство, али и сиромаштво грађана. На концу, стварна демократија, сматра аутор, подразумијева и постојање социјалног грађанског надзора над влашћу. И као што власнодршцима одговарају пасивни, интерес демократије подразумијева активне, сујројствављање које се може исказивати у различитим формама. Демонстрације су, према аутору, једна од оних с којом би требало рачунаити у увјетима БиХ.

"Криминал као државни концепт" наслов је трећег поглавља рукописа "Велика превара". Времену иза нас, сматра аутор, печат су дали неморални и неогворни. И не само то. Њихов савез постаје све више нормалан. Јасно је да се такво стање не може толерирати. Незнање се мора мијењати за знање, неопштени за општене, подобни за комитентне, ујенени за слободне. Но, штање је како? Како се уиће борити против организираног криминала ако са њим сурађују и намјештеници међународне зајед-

нице? Може ли демокрација, на коју се они позивају, бити и покриће за криминал? Зашто међународна заједница не инсистира на изградњи правне државе? Како окренути ситуацију коју имамо, а у којој се своје ратне професионалце приказује усјешним менаџерима? Уопште, како даље, који је исцрпан и уморан, има ли и иначе излаза, можемо ли се надавати како би могло доћи вријеме најлакше дугова? Све су то питања, која аутор поставља и будуће читаоце и саме поставља пред муку трагања за одговорима.

Четврто поглавље је насловљено као "Реформе и национализам". Аутор полази од тезе како реформе чине бити процеса друштвених промјена и развоја. У конкретним, међутим, увјетима БиХ, национализам се пројавио промјенама јер су оне непријатељ њиховог одржавања на власти. Уосталом, и за стварање у којем смо данас одговорне су националне странке. Одговорне су за рушење Југославије, али и за концепт реформи по принципу стварања нових капиталиста по логици социјалне обичаја из сваког народа. Посебна прича у националистичком реформском курсу, сматра, односи се на кадровско екипирање оних који би реформе, онакве како су их они замислили, требали изводити. Тако замислене реформе, оне, довеле су до стварања нових бизнисмена, али и њихова повременог осамостаљивања у односу на политичке менџере и окретање стварању властитих интересних група. Настају, другим ријечима, два паралелна друштвена система – један легалан и неефикасан и други илегалан и много моћнији, који и посједује стварну контролу у друштву. Процес приватизације који су

наметнули, те филозофија такозване социјалне приватизације коју промичу, само су дио укљученог криминалног миљеа којег су створили. Такво се стање, међу тим, не може промијенити без неке врсте "царског реза", без друштвене интервенције која је у стању раскринкати мрежу организираног криминала између политичке и финансијске мафије.

Флоскулама о реформама посвећено је и исто, поглавље насловљено као "Реформирани" СДС". Аутор проналази еволуције које се догађају код ове партије. За примјер узима њихову реформу обране. И пише се: "Како су најверћи Срби, постигли реформисти и прихватили заједничку војску, са заједничким министарством одбране?". Због ставова ОХР-а, сматра аутор, а истом и због потребе прилагођавања СДА-у, СДС је направив заокрет какав је мало ко могао очекивати. Од политичке негације заједничке војске његови су политичари почели прихваћати и оно што није ни изражено, иако да су данас еволуирали у субјективну реализацију политичког шестаменита самог Алије Изетибеговића.

У шестом поглављу, "Злоупотреба цркве и националних осјећања", Глигорић се бави злоупотребом и вјере и Српске православне цркве и националних осјећаја Срба. Нису се, прецизира он, либили да народу говоре о духовном животноу, преузели су дијелом улогу српских свећеника, с циљем да народ вежу за своје страначке интересе. Користили су и црквене храмове као страначке канцеларије и из њих поручивали "најважнијем српском народу" да треба још

мало издржати. Знали су да маркејиншки искористи цркву на различите начине: присусством за вријеме молиће, причом о СДС-у и националном окуљању око СДС након литургије, давању политичких изјава пред камерама, с црквеним здањем у позадини итд. На концу, СДС је био неискористиво истрајан у намјери да народно расположење и љубав према Српској православној цркви перфидно искористи за своје страначке интересе. Но, аутор је одлучан. Морамо се, вели, ослободити њихове најоштрије замке и склоности да вјешто злоупотређувају национална осјећања за своје уске интересе.

Седмо поглавље "Велике преваре" носи наслов "Ратни циљеви мијењају Устав". Умјесто присуства који карактеризирају данашњу бх. политичку сцену, Глигорић полази од тезе да, иако поједина уставна рјешења нису идеална, ипак на дужи период не треба инсистирати на промјени Устава све док се не заокружи одређени циклус у коме треба завршити процес конституирања БиХ као државе. При томе мисли, прије свега, на политичке тврдње и оцјене из ФБиХ да је пријем БиХ у Вијеће Европе уједно и подразумијевао обвезу БиХ да мијења своју државотворну структуру, а тиме и доведе у питање постојање, односно, стање ентитета. С друге стране, аутор не прихваћа ни начин на који се таквим захјевима парира из Републике Српске. Умјесто тога, сматра, треба одговорити крајње промишљено и одговорно политиком која подразумијева конституиван однос у тежњи да се створи нормална и функционална БиХ. А то значи да дио

надлежностима са ентитетима преба пренијети на ниво БиХ, користећи се за то предвиђеним уставним механизмом пријеноса надлежности, с тим да у коначници сви у БиХ пребају бити свјесни да стандарди Европске уније значе и децентрализацију која ће успједити и коју преба прихватајући као реалност у интересу цијеле заједнице у БиХ. И на концу, неопходно је, закључује Глигорић, да се одлука о ентитетној промјени Устава БиХ искључиво рјешава у домаћим институцијама власти. При томе се, дакако, мора полазити од тога да сва природа у БиХ, независно од њихове бројности, морају имати једнака културна и једнака грађанска права, и не смије бити закинут ни најмањи ни највећи међу њима.

У поглављу "Правосуђе у служби полицијске", осмом по реду, аутор бх. правосуђе доводи у везу с правосуђем другдје у свијету, гдје је оно у служби недемократских режима, гдје су оптуживани невини људи и без доказа убијани. А управо је такав карактер правосуђа у БиХ тијеком рата и након њега. У том је времену, примјернице, приписак на суце и на оптуживање тако изражен да су морали прихватајући јавно или прешутно чланство у националистичким странкама. Ситуација, сматра аутор, ништа боља није ни данас. Улицај владајућих странака је и даље видљив и снажно присутан иако се користе нешто перфидније методе. И наравно, ако је тако онда је разумљиво понашање и међународне заједнице. Тај поданички дух она је хитела сирјечити реформом правосуђа која је обухватила организацију и избор кадрова. Но, у свему томе безгрешна није ни међу-

народна заједница. Ту шезу аутор доказује на примјеру Уставнога суда, Тужилаштва и Суда БиХ. При томе се посебно задржава на институцији високих судских и тужилашких вијећа. Преко њих се, мајка, поново успоставља оданички дух и правосудје задржава на поједино сувројном систему вриједности у односу на онај који влада у развијеним правним системима. На крају, недостигањем правне државе омогућава утицај на правосудје и новокомпонираних бизнисмена.

Девећо поглавље је насловљено "На путу ка унитарној држави". И поново је посвећено меморандама којима су, због политичких пробитака, склони политичари из СДС-а и ПДП-а. Од најљубих заговорника шезе како није могуће ни са Бошњацима ни са Хрватима данас, а све за љубав одржања на власи, говоре о универзалним вриједностима. И ипак се, дакако, како је "могуће да људи који су ипак говорили и радили, погизивши баш све културно-цивилизацијске вриједности, сада себи дају за право да о тим универзалним вриједностима говоре и увјеравају нас да ће их управо они на просору БиХ градити?"

Суочавање с прошлошћу – захтев будућности" је десето поглавље књиге доктора Глигорића. Аутор, наиме, излази с тезом како, у функцији залога за будућност, морамо рачунати с нашом прошлошћу. А она је, по његову суду, када је однос према сираним завојевачима, различита од народа до народа. Често се при томе може срести и ирационалних дејала – да су нам дражи били туђинци него

наше власитије комшије. Тај се однос, сматра аутор, мора промијенити. Јер, што Бошњацима значи муслиман из Турске или Ирана у односу на Хрватије и Србе као комшије, шта Србима треба значити Рус или Грк у односу на комшију Бошњака, Хрватију не може бити ближи католук из Њемачке или Италије у односу на сусједи Србе и Бошњаке. А процес ипаквог сазријевања, према Глигорићу, помоћи могу истински интелектуалци, без којих БиХ ни данас није остала.

Једанаесто поглавље "Велике преваре" професора Глигорића насловљено је као "Изградња нове државе на порушеним темељима". Глигорић, при томе, полази од тезе да националистички који су рушили ову државу, нису у стању реализирати ни вриједности садашњег Устава БиХ. При томе се, очито, нешто више задржава на филозофији деструкције која је долазила од бошњачких и хрватских националиста. Задржава се на њиховом формирању Федерације као претече касније организације БиХ као државе двају ентитета, а потом и на најновијим захтјевима за промјеном устава. По Глигорићеву суду, међу тим, БиХ с националистима на власти, земља је подјела која не може бити функционална јер то националистички не желе јер их одликује политика раздвајања којој у подтексту стоји дугорочно осигурање власти као циљ.

Задње, дванаесто поглавље аутор је резервирао за анализу под насловом "Како се и њима десио вођа". Под луку анализе доктор Глигорић ставља Алију Изетибеговића. Занимљиво је да се, при томе, оред-

посебице ако оне не одређују бићно два интелектуална присућа, су сасвим очекиване последице интелектуалног проистивања друштвених феномена и могу бити производ ујјечаја различитих фактора. Ти фактори су, према томе, могли бити у функцији неких разлика и када је мој и интелектуални присућ доктора Глигорића по сриједи. Генерално, дакле, рукопис доктора Глигорића доживљавам као храбар интелектуални искорак у односу на све што је, на просору Републике Српске и међу српским интелектуалцима тога просора, до сада попућено. Оштар је критички дискурс, прије свега, изградио према националшовинистичкој филозофији владања, независно из које амбијенца она долазила. Његову студију, пошом, одликује промоција вриједности комшулука, спремноста на заједнички животи, разумијевање и међусобно уважавање. На концу, доктор Глигорић континуирано, у свим дијеловима ове књиге, предлаже и рјешења, али и именује конкретне политичке субјекте који су их способни реализирати. Због свега наведеног, мишљења сам да је Глигорићевим рукописом читатељској, знанственој и стручној, али и политичкој јавности попућен материјал који је вриједан сваке пажње. И којега, сукладно томе, вриједи и прочитати. И не само то. На његовим се порукима вриједи и дејалније задржати.

Проф. др. sc. Славо Кукић